

РОЗДІЛ 3

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 371.622

ШАХІРЄВА Н. В.

м. Миколаїв, Україна

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Освітнє середовище ВНЗ має бути потужним засобом формування особистісного та професійного становлення майбутнього фахівця. Результативність освітнього середовища визначається якістю його просторово-предметного середовища. Музейно-освітнє середовище на технологічній основі забезпечує розвиток творчої особистості майбутнього викладача, його саморозвиток, професійно-особистісну позицію і самоактуалізацію, інтелектуально-духовне збагачення.

Ключові слова: професійно-особистісна позиція майбутнього викладача, освітнє середовище ВНЗ, музейно-освітнє середовище.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із пріоритетних принципів освіти в Україні є принцип рівності умов кожної людини для повноти реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей. Підготовка висококваліфікованих викладачів, здатних до досягнення соціально значущої та індивідуально необхідної мети з дотриманням при цьому існуючих суспільних морально-правових норм та академічних цінностей, можлива лише за умови високоякісної університетської освіти, яка базу-

ється на принципах гуманізації, демократизації, прагматичності, адаптованості та синергетичності.

Ефективність процесу формування професійно-особистісної позиції майбутніх викладачів залежить від того, в яких просторово-предметних та соціокультурних умовах він відбувається. Тому невід'ємною і важливою складовою успішної підготовки фахівців в сучасному університеті є збагачення змісту діяльності загальноосвітнього простору, методів її здійснення та пошуку нових освітніх технологій.

Важливою організаційно-педагогічною та психологічною умовою для придбання майбутнім викладачем професійних знань, умінь і навичок, а також особистісного самовдосконалення і самореалізації є освітнє середовище, яке є відображенням особливостей вузівських цілей, цінностей і завдань; надає можливості для технологізації освітнього процесу відповідно до сучасних вимог інформаційного суспільства та соціокультурного контексту.

Аналіз останніх наукових досліджень. Поняття освітнього середовища є предметом багатаспектних досліджень учених Інституту педагогічних інновацій РАО (М.М. Князева, Н.Б. Крилова, В.О. Петровський, В.І. Слободчиков та ін.). Прийоми та технології проектування освітнього середовища розглядають у своїх працях В.В. Давидов, М.В. Кларин, Ю.С. Мануйлов, І.Д. Фрумін, В.О. Ясвин, В.І. Панов, В.В. Рубців, Б.Д. Ельконін). Як психолого-педагогічний фактор системи підготовки майбутніх фахівців освітнє середовище розглядали В.В. Бєдріна, О.В. Леонт'єва, Е.Б. Лактіонова, І.В. Арєндачук та ін.

На освітнє середовище як умову практичного втілення освітніх систем і технологій вказували у своїх працях такі видатні представники психологічної і педагогічної науки і практики, як Л.С. Виготський, О.В. Глузман, О.М. Леонт'єв, А.В. Гагарін, С.Д. Дерябо, Т.Г. Гвошина, В.П. Лебедева, Н.С. Лейтєс, В.І. Панов, Ю.Г. Панькова (Ю.Г. Абрамова), О.М. Пехота, Л.А. Рєгуш, О.М. Сусакова, В.О. Ясвин та ін.

На актуальність дослідження проблеми розвитку самореалізації особистості в умовах освітнього середовища ВНЗ звертають увагу О.Г. Асмолов, Г.О. Бєрулава, Е.В. Гущина, О.В. Леонт'єва, Л.В. Лидак, Козирєв В.О., Л.М. Мітіна, О.Б. Орлов, А.В. Орлова, О.Р. Фонарєв та ін. Дослідники науково обґрунтовують необхідність психологічного супроводу успішної взаємодії між особистістю і освітнім середовищем, виділяють один з основоположних принципів психологічного супроводу організації освітнього процесу: принцип особистісного розвитку.

Попри достатню кількість психолого-педагогічних, соціологічних досліджень, присвячених проблемам освітнього середовища, його функцій, структури, форм та ін., зазначена проблематика має великий потенціал щодо відкриття можливостей оптимізації освітнього процесу на будь-яких рівнях. Йдеться про розробку психолого-педагогічних технологій, які реалізують навчальний процес як цілісний і безперервний, спрямований на розвиток і самореалізацію особистості.

Мета статті: розкриття можливостей формування професійно-особистісної позиції майбутнього викладача в контексті освітнього середовища ВНЗ як технологічного засобу.

Виклад основного матеріалу. Головною причиною активного введення в педагогіку поняття «освітнє середовище» є істотні зміни в основах побудови сучасних освітніх технологій:

- трансформація стратегічних орієнтирів розвитку системи вищої освіти початку XXI століття;
- зміна освітніх парадигм, тобто тих висхідних психолого-педагогічних факторів, що визначають зміст і методи навчання, притаманні тій чи іншій освітній технології;
- зміни розуміння суб'єкта в системі освіти;
- пошук статусу освіти в контексті культури та суспільного життя тощо.

Динамічний розвиток сучасного суспільства і пов'язаний з ним широкий діапазон суто освітнянських проблем диктують необхідність постійно оновлювати критерії щодо оцінки якості освіти, визначати ключові проблеми, знаходити оптимальні шляхи їх розв'язань. З огляду на це стає очевидним, що саме гнучке і поліфункціональне освітнє середовище може забезпечити розв'язання проблем сучасної освіти, здійснити перехід від предметорієнтованої побудови навчального процесу до компетентнісної особистісно орієнтованої моделі навчання.

У пошуках нових форм освітнього середовища ВНЗ як фактору формування професійно-особистісної позиції майбутнього викладача треба насамперед визначитися з її концептуальними засадами. Це потребує створення та аналізу нових організаційних форм освітнього середовища ВНЗ, що розширюють і гармонізують потоки сучасних технологій та методів професійної підготовки, дозволяють не тільки планувати процес підготовки майбутніх викладачів (учителів) до практичної професійної діяльності, а й переосмислити їх статус як суб'єктів, що пізнають і діють. В такому контексті процесу формування особистісно-професійної позиції освітнє середовище виступає як: а) суб'єктивний досвід сприйняття дійсності; б) трансформація досвіду і власної ідентичності в освітній практиці; в) освітня взаємодія соціального оточення (Є. Мерзон).

Освітнє середовище виникає там, де відбувається комунікативна взаємодія двох суб'єктів, де кожен з учасників виявляється здатним змінити власну позицію і створити новий проект діяльності на основі цього досвіду.

Одним із базових понять у процесі формування професійно-особистісної позиції майбут-

ніх викладачів на перший план виходить поняття розвивального освітнього середовища, що повинно бути розгорнутим в певних структурі, формах та засобах системи професійної підготовки в цілому.

Розвивальне освітнє середовище має складний системно-структурний характер і передбачає наявність предметно-матеріальної, дидактичної, організаційно-виховної, дослідницької, інформаційної, соціально-комунікативної структур. Освітнє середовище педагогічного ВНЗ містить в собі, зокрема, таку складову, як особливості вузівських цілей, цінностей і завдань, відповідно до яких відбувається розробка інноваційних освітніх технологій. При цьому результативність освітнього середовища визначається якістю його просторово-предметного змісту, а також якістю зв'язків між його просторово-предметними і соціальними компонентами. Саме освітнє середовище дозволяє максимально наблизити до майбутньої професійної діяльності майбутніх викладачів (вчителів) використовувати різноманітні види діяльності від навчально-ігрового моделювання до виконання складних проектно-дослідницьких завдань.

Музейна експозиція «Педагогічна освіта Миколаївщини» Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського представляє собою систему, єдність всіх складових майбутньої професійної діяльності, що перебувають у взаємозв'язку і з історико-культурними традиціями університету в цілому, і з соціокультурним простором регіону в рамках єдиного євроатлантичного освітнього простору. Відповідно, музейна експозиція як модель цілісного освітнього середовища несе в собі потужні можливості бути технологічним підґрунтям системи підготовки майбутніх викладачів в університеті.

Якщо розглядати дану експозицію як важливу складову цілісного освітнього середовища з точки зору надання ним освітніх можливостей, то одним із найважливіших критеріїв його якості є його здатність забезпечити всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного формування професійно-особистісної позиції, активного саморозвитку.

Експозиція музею складає науковий зміст цієї підготовки і представляє собою інформаційне поле, що необхідне для формування вмінь (в даному випадку – технологічних). Це знання про ті об'єкти і процеси професійної сфери, з якими треба буде взаємодіяти та у разі потреби перетворювати в майбутній викладацькій діяльності. До цих знань додаються знання про

власне професійну діяльність – про форми, методи і прийоми вирішення завдань.

Музейно-освітнє середовище виступає як набір необхідної інформації, в процесі засвоєння якої відбуваються певні практичні дії, розвиваються здібності та соціокультурні цінності майбутніх викладачів. Тому не лише передбачає наявність умінь та певних технологічних схем викладацької діяльності, а й розуміння смислу того, що відбувається, і на цій основі формування нових діяльностей, знаходження правильних рішень відповідно до ситуації та життєвих потреб особистості майбутнього викладача. Йдеться, зокрема, про такі вміння: проектування (моделювання) дидактичної або організаційно-педагогічної системи факультету й умов її реалізації в реальній освітній практиці; інтегрування та перенесення знань інших галузей у професійно-викладацьку діяльність; презентація продукту власної інтелектуальної і творчої праці тощо.

В якості еквівалента однієї із професійних задач майбутніх викладачів постає завдання здійснити експертизу освітнього середовища факультету (інституту), визначити наявні ресурси та обмеження за допомогою адаптованої для магістрантів методики векторного моделювання (за В.Ясвіним); проаналізувати можливість для подолання перешкод.

Внаслідок сформованої на цей час високого рівня мотивації магістранти активно проводять відповідну експертизу факультетів. На даному етапі цей вид діяльності має ту же структуру, цільові установки, засоби, предмет і результати, що і професійна діяльність викладача. Після обговорення висунутих варіантів векторного моделювання магістранти працюють самостійно над виконанням інноваційного проекту факультету (інституту).

В процесі захисту проектів виявляються згуртованість проблемних груп, їх взаємна відповідальність, вміння збирати та акумулювати інформацію, систематизувати її, проблематизувати, шукати рішення в умовах значної невизначеності, притаманної гуманітарним системам.

Цілісний зміст музейної експозиції представляє перед майбутніми викладачами відповідну систему професійних проблем, завдань, функцій та досвіду емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Висновки. Освітнє середовище ВНЗ як технологічний засіб в різноманітних його видах (в тому числі – музейно-освітнє середовище) створює додаткові умови для формування у майбутнього викладача особистісної позиції, а також – всебічного розвитку його професійної культури.

Перспективи подальших досліджень. Запропонований у дослідженні варіант розв'язання проблеми формування професійно-особистісної позиції майбутнього викладача в освітньому середовищі ВНЗ не вичерпує всіх його аспектів. До подальших напрямків наукових пошуків можна віднести: розширення можливостей функціонування музейно-освітнього середовища у віртуальному, інформаційному освітньому просторі; дослідження форм та змісту взаємодії із соціокультурним простором регіону тощо.

Література

1. Баева И.А., Газзова Л.А. Психологическая безопасность образовательной среды школы и ее психолого-педагогическое сопровождение // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». www.psyedu.ru / ISSN: 2074—5885 / E-mail: psyedu@mgppu.ru, 2012. — № 3.
2. Бедрина В.В., Личутин А.В. Психологическая безопасность образовательной среды: формирование понятия [Текст] / В.В.Бедрина,

- А.В.Личутин // Вестник практической психологии образования, 2010. — №1(22). — С. 33—41.
3. Козырев В.А. Построение модели гуманитарной образовательной среды //http://www.unialtai.ru/Journal/pedagog/pedagog_7/a06.htm
4. Леонтьева О.В. Культурно-образовательная среда вуза как психолого-педагогическая проблема [Текст] / О.В.Леонтьева // Образование и общество, 2009. — № 6. — С. 106—111.
5. Мерзон Е. Е. Образовательная среда как фактор формирования профессиональной компетентности студентов педагогического вуза [Текст] / Е. Е. Мерзон // Молодой ученый. — 2011. — №10. — Т.2. — С. 170—172.
6. Подготовка будущего учителя до впровадження педагогічних технологій: навчальний посібник /За ред. І.А.Зязюна, О.М.Пехоти. — К.: А.С.К., 2003. — 238 с.
7. Поливанова Н.И., Ермакова И.В. Образовательная среда в школах разных типов [Текст] / Н.И.Поливанова, И.В.Ермакова // Психологическая наука и образование, 2000. — № 3. — С. 72—80.
8. Ясвин В. А. Development of Regional Standard of General Education Social Quality Concept // European Journal of Contemporary Education. 2012. No. 1. P. 82—92.

ШАХІРЄВА Н.В.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ВУЗА В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЛИЧНОСТНОЙ ПОЗИЦИИ БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ: ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Неотъемлемой и важной составляющей успешной подготовки специалистов в современном университете является обогащение содержания деятельности общеобразовательного пространства, методов ее осуществления и поиска новых образовательных технологий. Музейно-образовательная среда обеспечивает развитие творческой личности будущего преподавателя, его саморазвитие, профессионально-личностную позицию и самоактуализацию, интеллектуально-духовное обогащение.

Ключевые слова: профессионально-личностная позиция будущего преподавателя, образовательная среда ВУЗа, музейно-образовательная среда.

SHACHIREVA N. V.

EDUCATIONAL SURROUNDING OF THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT IN FORMATION OF THE PROFESSIONAL AND PERSONAL POSITION OF A FUTURE TEACHER: TECHNOLOGICAL APPROACH

The effectiveness of the process of the formation of the professional and personal position of a future teacher depends on which the spatial meaningful and cultural conditions it occurs. Therefore, the enrichment the content of the activity of the general educational space, the methods of the implementation and an attempt to find new educational technologies is an integral and important part of successful training in the modern university.

The educational environment is an important organizational and pedagogical and psychological condition for the acquisition of future teacher professional knowledge and skills, personal self-improvement and self-realization. It reflects

the peculiarities of university goals, values and objectives; provides the opportunities for technological educational process in accordance with the current requirements of information society and socio-cultural context.

Museum and educational environment provides the development creative personality of the future teacher, his self-development, professional and personal attitude and self-actualization, intellectual and spiritual enrichment.

Key words: the professional and personal position of a future teacher, the educational surrounding of the Higher Educational Establishment, museum and educational environment.